Ա. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 13 — ՆՈՅԵՄԲԵՐ 25, 1899. ՇԱԲԱԹ, ՆԻՒ ԵՈՐՔ։ — NOVEMBER 25, VOL. I No. 13

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
Մ. ՆԱՀԱՆԳԱՑ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան $1.50
Վեցամսեայ 0.85
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան 10 Ֆրանք
ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼԻ
—o—
Խմբագրութեան ղրկուած նամակ կամ ծրար ետ չեն վերադարձուիր։
—
ԳԻՆ 3 ՍԷՆԹ։

ԶԱՅՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ԱԶԳԱՅԻՆ. ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

TZAIN HAIRENIATZ
AN ARMENIAN WEEKLY.

ՀԱՍՑԷ
AMERICAN HAI PUBLISHING Co
209 E. 23d St., New York City.

Entered at the Post Office at New York as Second-Class Mail Matter

Subscription $1.50 a Year.

ԲՐՈՎԻՏԷՆՍԻ ՀԱՅ ՆՈՒԱԳԱԾՈՒԱՑ ԽՈՒՄԲ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԲՐՈՎԻՏԷՆՍԻ ՀԱՅ ՆՈՒԱԳԱԾՈՒԱՑ ԿՈՂՄԱՆԷ

Ամերիկայի հայոց միակ ու անդրանիկ Նուագածուաց Խումբը Նոյեմ. 30ին նուագահանդէս մը պիտի տայ Նիւ Եորքի և շրջակայից մեր ազգայնոց։ Խումբս լաւ պատրաստուած՝ հայկական ու ամերիկեան ընտիր կտորներ պիտի նուագէ։

Նախ՝ ամենայն վստահութեամբ կը յայտարարեմ թէ հանդիսականները ինքզինքնին եւրոպական կիրթ ու վարժ նուագահանդէսի մը մէջ պիտի գտնեն. ապա կուգամ ըսելու թէ այս պարագան մեր Նիւ Եորքի և շրջակայից ազնիւ ազգակիցներուն համար երկու թանկագին շարժառիթ կ'ընծայէ. մին՝ որ իրենց ներկայութեամբ վայելեն երաժշտութեան խանդավառումը հայկական ներշնչութեամբ տոգորուած, միւսն է՝ քաջալերել երաժշտութեան արուեստը մեր մէջ, որն մեզ ազնուացնելու, մեր ճաշակը նրբացնելու, մեր կիրքերը ներդաշնակելու և մեր հոգիները բարձրացնելու իր յատուկ դերը ունի։ Ուստի խրախուսանք ունիմ սպասելու թէ ամեն հայ, երկու սեռէն ալ, յօժարութեամբ պիտի պատուեն ու խրախուսեն սոյն հանդէսը։

Հանդիսավայրն է 23րդ փողոց, 4րդ Աւէնիւին մօտ. Երիտասարդաց Քրիստոնէական ընկերութեան, Y. M. C. A.ի մեծ ժողովարանին մէջ։

Հանդէսը կը բացուի երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին.

Ի Դիմաց Խմբին
Հիմնադիր — Տնօրէն
Յ. ՍԱՐԿԱՒԱԳԵԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴՈՒԽԱԲՈՐՆԵՐ (1)

(Ժողովրդագրական Նիւթեր Ռուսա—Հայաստանից)

Միս չեն ուտում։ Կենդանիներ սպանել, մորթել բնականաբար համարում են վայրենութիւն, բրտութիւն և անգթութիւն. «Հերիք չէ որ մենք դրանց ամբողջ կեանքի մէջ մեր օգտին ծառայեցնում ենք և օգտւում՝ ինչ որ իսկ շատ բաւական է՝ խեղճերին մորթենք և ուտե՞նք»։ Հետեւաբար իրանց գլխաւոր սնունդ կը բաղկանայ բուսեղէններից եւ իւղային կերակուրներից։ Իրանք իբրեւ ռուսեր, ծայրահեղ թէյամոլ, վերջին տարիները սակայն, իրանց բոլոր համայնքներով որոշեցին ատոր գործածութիւնն էլ թողուլ, որմէ դոյացած շահը որոշել էին ուղարկել իրանց բազմաթիւ աքսորականներին։ —Ի՜նչ սրտառուչ և անկեղծ զոհողութիւն։

Չունին և կրօնական հաւատալիքների ձանձրալի և բազմատեսակ ծիսակատարութիւններ, ինչպէս իրանց անունն ցուցնում է. իրանք աւելի ըմբռնում են իրանց կրօնական և բարոյական հաւատալիքներ իբր հիմն Քրիստոսի վարդապետութեան և աւետարանի ոգին և ոչ թէ տառ։ Սրանով էլ իրանց կրօնն նոյնքան պարզ է և միանգամայն գաղափարական, որքան իրանց կեանքն և պայմաններ։

Եկեղեցի ասած շէնք չունին. ամեն տեղ ուր հաւաքւում են մի քանի հաւատացեալներ աղօթելու, լինի տուն, դաշտ կամ բանտ՝ հոն արդէն պատրաստ եկեղեցի է։ «Միթէ՞ Աստուած մեր աղօթք ընդունելու համար պէտք ունի յատուկ շինութեան մը և միթէ՞ մեր կրօնասիրութեան ապացոյցներ այնատեն առատօրէն տուած կը լինինք երբ հիմնում ենք փառաւոր և մեծածախս եկեղեցիներ, միթէ՞ Աստուած ատոնցմով չլանալու է երբ անդին մեր աղքատներ մերկ, նօթի և անբաններ պէս անօթի կը մեռնին, երբ անարդարութիւն ամեն հաստատութիւնների և նոյն իսկ սրբազան կոչուած եկեղեցական կազմակերպութեան ծոցին մէջն իսկ թափանցել է։»

Չունին և ոչ իսկ կրօնական արարողութիւններ. իրանց աղօթքներն լոկ սրտաբուղխ արտայայտութիւններ են ըստ ժամու և տրամադրութեան։ Առաւօտ, երեկոյ ամեն անհատ կատարում է՝ ուր և էլ լինի՝ իրա կրօնական պաշտաւորութիւն։ Չը գիտեն ոչ քահանայ, ոչ վարդապետներ. ամեն անդամն ինքն կ'ըստանձնէ կրօնական այդ պարտաւորութիւններին հոգ, հարկ պահանջած ատեն՝ լինի թաղումի, պսակի, մկրտութեան ևն. պարագաների մէջ։

Պսակ կը կատարուի ինքնին երկուստեք նշանած ամոլներ համայնքին առաջ իրանց ձեռքն և սիրտ իրարի կը խոստանան և կուխտեն հաւատարմօրէն պահել զանի, համայնքի և բարեկամների ներկայութեամբ։ Եւ այդքան։

Անհաւատարմութեան դէպքեր հազիւ կը պատահին։

Համարում են որ Քրիստոս մի անգամ աշխարհք գալով՝ անբաժան է մնացել իրան հաւատացողներից, ընդունելով այս հիման վրայ Նրա չարչարանքն, մեռնիլը և յարութիւնը, չեն ընդունած համբարձումն այնպէս, ինչպէս մենք ըմբռնում ենք։

Կանոնաւոր դպրոցներ չունին թէև, սակայն հետեւում են նախնական կրթութեան, անկէ աւելին անպէտ և վնասակար համարելով։ «Շատ ուսումնականներ ծոյլեր կը լինին (?) և չեն զիջանելու մեր պարզ կեանքին և կենսունակ աշխատութեան. շատ գիտութիւն մոլորեցնում է բանականութիւն եւ բարեմտութիւն. մարդս որքան պարզ և միամիտ մնայ, այնքան էլ հաւատարիմ կը մնայ եղբայրասիրութեան և բարեկամութեան կանոններին....»

Զէնք և ամեն սպանութեան գործիներ կատեն իբրև հակամարդկային եւ հակաքրիստոնէական առարկաներ։ «Երբ մենք մեր քրիստոնէութիւն խոստովանում և արտաքին այնքան փառաւոր ջատագովութիւններով հռչակում ենք, կեղծաւորութիւն չէ՞ երբ դեռ մեր բոլոր ոյժեր մենք գործադրում ենք մի միայն իրարի զրկելու, իրարի սպաննելու և ջնջելու համար։»

Զէնք և պատերազմ, շահամոլութիւն և եսասիրութիւն, քրիստոնէութիւն եւ մարդասիրութիւն գաղափարի հետ, անոնց մաքուր հոգիներում չեն կարող հաշտուիլ երբէք։ Այդ բանից առաջացել է և իրանց խորին զզուանք դէպի զինուորութիւն, որի համար այնքա՜ն տառապեցան. նեղուեցան, սակայն երբէք չի սասանեցան, չի զիջան։ Եւ գաղափարի այս անդրդուելի տոկունութիւն՝ սոյն միափ տգէտ, մուժիկ և նահապետական հասարակութեան առանձնայատուկ փառք պիտի մնայ։

Չի նայած իրանց ատելութեան դէպի զէնքն ու զինուորութիւն, նրանք Կովկաս տեղափոխուելէն ետքն էլ ռուս կառավարութեան թէև ակամայ և դժկամակ, բայց զօրք կուտային։

Սակայն, պատմածնուն նայելով՝ օր մը երբ իրանց համայնական գլխաւորներից ընդհ. բարեգործական գումարների գանձապահ նշանաւոր կին մը կը մեռնի Ախալքալաքի մօտերքում, նրա մի ինչ որ ազգականն փորձութիւն կունենայ հանրային այդ նպաստի փողեր իւրացնելու։ Գործը դատարանին կիյնայ և ինչ կասկած որ դատաւորներ կաշառուած ի մեծ զարմանս եւ յուսախաբութիւն Դուխաբօր հասարակութեան, դատը կը վճռուի գողին և յափշտակողին նպաստաւոր։

Ս—Մ.

(Շարունակելի)

(1) Շարունակութիւն 12րդ թուէն։

ՀԱՅՈՒՆ ԽԱՉԸ ԵՒ ՊՍԱԿԸ

(Քարոզ Նահատակաց Յիշատակի Օրը)

Միացեալ Նահանգաց մէջ Մայիս 30ը զօրքերուն նուիրեալ է. Ննջեցեալներու գերեզմանները կը զարդարուին ծաղիկներով և ողջ մնացածներուն մասնաւոր պատիւներ կը մատուցուին։ Պատերազմի յաղթութեանց յիշատակման օրը չէ, այլ պահիկ մ՚է երբ ամեն ոք ինքզինք մոռնալով՝ յարգանք կ՚ընծայէ իրենց կեանքեր հայրենեաց պաշտպանութեանը համար նուիրող և զոհողներու։ Ո՛հ, որքան արժանի են իսրաէ յարգանաց։ Հայրենեաց համար ինկողներն մաքառեցան որպէս զի ազգը հանգչի, մեռան անոնք, որպէս զի ազգը ապրի։ Աշտարակներու վրայ համբերանօք կեցած գիշերուան երկար պահերուն մէջ քաղաքը պահպանողներ էին. իսկ հիմա կը ննջեն, մինչ իրենց արժանաւոր ժառանգորդներ կ՚արթննան նոր և ապահովագոյն օրը վայելելու։

Զենէ շատեր տեսած ըլլալու են գերեզմանները զարդարելու պատուական արարողութիւնը, ծաղիկ հասակի մանկանց փափուկ ձեռքերն կը գեղազարդեն ննջեցելոց հողակոյտերն բնութեան գոյնզգոյն ծաղիկներով և ազգին սրտին ծաղիկովը —դրօշակներով։

Ա՛ս ազատ երկրին մէջ տեսած ենք այն կարգի բաներ։ Աւա՜ղ, ո՞ւր կրնանք գտնել այս յիշատակի օրը, մեր դիւցազն նահատակներու գերեզմանները, զորս մեծ փափաքանօք պիտի ջանայինք յարգամեծարել։

Հաւանական է բարեսիրտ բնութեան ձեռքը իր կանանչ վերարկուովը ցանած ծածկած է, և կանչած է իր գեղածիծաղ զաւակունք —ծաղիկներ— զարդարելու այն վայրերն, ուր մեր Հայ նահատակները կը ննջեն։ Սակայն մեր ձեռքերն արտօնեալ չեն փունջեր դնել մեր սիրելեաց կրծոց վրայ, ոչ ալ կարող են մեր աչքեր արտասուել բուն այն տեղերու վրայ, ուր սրբացեալ են անոնց անմեղ արեամբ։

Թաղման արարողութիւն մը չունեցան, որովհետև ուերիչին անգութ ձեռքը չթողուց։ Անգութը կործեց դեռ հեգնելով մը կ՚ըսէ՝ ձեր մեռեալները գերեզմանի հանգիստը պիտի չտեսնեն։

Ի պատասխանի կարող ենք ըսել՝ անիծեալ ազգ, անիծեալ՝ քու կատաղութեամբդ և հայհոյութեամբդ, կը խորհի՞ս թէ քու գազանճիւղդ պիտի ազատուիս, որովհետև մեր սպանեալ եղբարց դիակներ թռչնոց և գազանաց կեր ըրիր, կարծեցիր թէ մեր սիրելիներ յաւիտենական կորստեա՞ն մատնուեցան, որովհետև անոնց վրայ աղօթքներ չկարդացուեցան, բուրվառներ չխնկարկուեցան, քահանայից ձեռքեր չգտնուեցան և չը թողուեցան վերջին պաշտօնն կատարելու։ Մոռի՛ ըրէ՛, մեր սիրելիներն, մեր հայրենեաց սիրուն մեռնողներն, դագաղի, գերեզմանի պէտք չունին, բաւ է որ հայրենեաց կրծոց վրայ պառկեցան. սրբազան ձայներու երգեցողութեան պէտք չունէին, քանի որ փոթորիկներն և որոտումներն ու երկնից ամբողջ երգեցիկ խումբեր նուագ երգեցին անոնց յաղթանակի մահուան ոգանչելի շարականները, բուրվառներն ծաղիկներն էին և միլիոն մը աստղերն ճրագներն ու ջահերը։

Մեռան մեր սրտի հատորները, որովհետև չուզեցին ուրանալ Քրիստոսը, սիրեցին Քահանայապետը, հետևաբար՝ թէպէտ քաջանուէր բայց էին, Քահանայապետը հոն էր՝ անոնց աչքեր գոցելու և պսակը իր բազկաց մէջ առնելու։

Զենք հաւաքուած հոս յիշատակելու մեր եղբայրներ ցուրտ և ձևական պաշտամունքով մը՝ անզգայ միտքով հանդէպ անոնց դիւցազնական գործոց, յուէտ հոս կը միանք բոնկած սրտերով՝ սովրելու մարտիրոսաց մեզ տալիք դասերն։

Պատմական յետահայեցութիւն մը ունենանք և գտնենք մասնաւոր հարցի մը պատասխանը. ոմանք տակաւին կը հարցնեն թէ ինչ էր Հայաստանի մէջի կոտորածներու պատճառը, գլխաւորապէս ո՞վ էր պատասխանատուն, և՞այլն։ Այս կարգի հարցմանց քննութիւնը մեզ պիտի ձգէր Եւրոպական և Ասիական ծանրակշիռ լաբիւրինթոսին մէջ։ Սակէ մի քիչ տարբեր բայց դարձեալ յարակից հարց մը ձեր առջև կը դնեմ, որոյ եթէ ուղիղ պատասխան մը տանք՝ գործնականապէս օգտուած պիտի ըլլանք։ Հարցը այս է —ինչո՞ւ նահատակուեցան մեր արենակից եղբայրներն ու քոյրերը. Նահատակուեցան, որովհետև Իսլամի սուրը իր պատեանին մէջ կը ժանգոտէ՞ր և կը կարօտէր նո՞ր զոհերու, որպէս զի նախնական վիճակին հասցնէր իր անգութ փայլունութիւնը։ Արդեօք տարօրինակ դէ՞պք մըն էր տաճիկ սրտի, տաճիկ վախճանի, տաճիկ պատճառ։ Հայկական պատմութիւնն ուսումնասիրողին բաց ու յայտնի է. նա գետն ի վեր ելնելով վերջապէս գետին ակունքներուն կը հասնի։

Պատմութեան իմաստասիրութիւնն կընդլայնէ իր աշակերտաց մտքի հորիզոնը, անոնց յիմարութիւններ կը ցուցնէ. անտառուտ եւ այէտ ծագրայներ կը պապանձեցնէ, և ամենէն աւելի, ժամանակին լոյն տեսարանը կը բանայ և մարդոց մտանանիշ կընէ թէ ճշմարտութիւնը անփոփոխելի և յաւիտենական է մեծագոյն և անյաղթելի իրողութիւն։ Այո՛, ճշմարտութիւնը Աստուածային սկզբունքներու մէկն է ինքզինք յաւիտենապէս անյաղթելի ըլլալ ապացուցած է։ Թերթատէ պատմութիւնները, պիտի տեսնես թէ ճշմարտութեան դէմ կռուողներու սակրներն արէէն ոլխտակոյտ իյնալով կը մնան իրր պարտեալ զինուորներ. ճշմարտութեան յաղթական աշտարակին ոտքին առջև։

Ո՞ւր է Բաբելոնի թագաւորութիւնը, միթէ իրենց հո՞ղը պակսեցաւ, հանքե՞րը սպառեցան. Տիգրիսն ու Եփրա՞տը չորցան։ Ո՛չ, իրենց պատմութեան մէջ պատասխանն անկերև է։ Պատասխանն նոյն է ամբողջ աշխարհի պատմութեան մէջ։ Արտօնութիւն մ՚է մարդուն յաղթել և յաղթելու գագաթնակէտն ալ հասնիլ։ Բայց երբ արդարութեան դէմ, բարոյականութեան դէմ, ընտանեաց դէմ, եղբայրութեան դէմ, Աստուծոյ գերագոյն իշխանութեան դէմ կռուոյ ճակատամարտը, յայնժամ կորուստն անխուսափելի է։ Պատմիչներն կը հաստատեն թէ Թուրքը 16րդ դարուն ամենէն ահեղ ուժութիւնն էր աշխարհի մէջ, կը տիրէր Ալճէրիայէն մինչև Հնդկաստան, Հունգարիայէն մինչև Արաբիա։ Ո՞ւր է այդ ահաւոր կայսրութիւնը այսօր։ Այս փոփոխութեան սոսկ պատճա՞ռն ինք մ՚է, կայսրերու և քաղաքագէտներու բարոյականութեան յառաջ բերած կերպարանափոխութի՞ւնն է։ Ո՛չ, Սուրբ Գրոց մէկ համարին մէջ կը գտնենք գաղտնիքը, որ նոյնն է հոգւոյն ու մարմնոյն, անհատին և ազգին համար «Ան անձը որ մեղք կը գործէ՝ անիկայ պիտի մեռնի»։ Ինչպէս հոգւոյ ցանքը մարմնոյն միացեալ է՝ անոր կը հեռանի, նոյնպէս մահը մեղաց միացած է և անոր կը հետևի։ Մարդուն տրուած է յաղթելու ամեն ինչ, բացի Աստուծմէ և իր յաւիտենական ճշմարտութիւններէն. «Ամեն ով՝ որ այն քարին վրայ իյնայ՝ պիտի կոտրի, և որո՛ւ վրայ որ իյնայ՝ պիտի փշրէ զանիկա»։

Կը փափաքիմ որ մասնաւորապէս մտքերնիդ պահէք թէ՝ պատմութեան գաղտնի դէպքերն նշանակութիւն չունին մինչև որ չգտնենք անոնց կապակցութեան այն սկզբունքներն որք կը ձևակերպեն ու կը կառավարեն ամբողջ պատմութիւնն։ Շատ մեծ ապերախտութիւն մը կըլլայ մեզ գիտնալ թէ հայկական ջարդերը սոսկ Լորտ Սալիսպուրիի սխալմանց արդիւնքն էին, թէ ժամանակներէ իվեր ուժեր և սկզբունքներ ազգային կենաց զանազան խաւերուն մէջ միացած՝ վերջապէս այս արդիւնքը, ջարդը յառաջ բերին։ Եթէ առաջին ենթադրութիւնն էր՝ ան ատեն յիրաւի զօրաւորագոյն սգերու խաղալիկն ենք. իսկ եթէ երկրորդն էր՝ յայնժամ մեր յուսահատութիւն կը փոխուի յոյսի և անհաւատութիւնն հաւատքի։ Ուրեմն պատմութիւնն այս մեր յիշատակի օրն բան մը ունի սովրեցնելու, մինչ կը հարցնենք թէ ինչո՞ւ մեր եղբայրներ իրենց արեամբ ողողեցին Կիլիկիոյ, Պոնտոսի եւ Վասպուրականի դաշտերը։

Քանի մը օր առաջ մեր հրամանատար Հնդուրսըն կը պատմէր իր մէկ ծանօթին նկատմամբ հետեւեալը, որ իր ծանօթը պատմած էր իրեն. «Շատ անգամ կը փորձուիմ գնալ և սար խորհուրդներու և գործերու մէջ իյնալու, անմիջապէս միտքս կուգայ թէ իմ հայրս պատուաւոր համբաւաւոր զինուորական մը եղած էր, և թէ ես անոր թոռն էի, պէտք չէր անպատուաւոր ընթացք մը եւ վարմունք մը ունենայի։ Այս յիշատակութիւն զիս շատ մը անախորժներէ արգիլած է։ Մեծ հայրը թոռանը ներշնչութիւնը, ազնուագոյն էր։ Շատ մը հայոց հետ տեսնելու ատիթն ունիմ. երբեմն կը փափաքիմ հարցնել իրենց թէ ո՞րոնք էին իրենց նախահայրեր։ Ուզած եմ ներկայացնել իրենց այն պարագան երբ Յովսէփ Կաթողիկոսն (450 Ա. Տ.) Հայոց պատգամ ընդունեց Պարսից հզօր թագաւորէն ձգելու իրենց յիմարական կրօնը -Քրիստոնէութիւնը- եւ յարելու կրակապաշտութեան։ Անոնք որ կարդացին պատգամն՝ հասկցան ինչ ըլլալը։ Ժողով մը կանչըւեցաւ, 18 եպիսկոպոսներ ներկայ էին, պատասխան մը պատրաստուեցաւ։ Կրօնոյ ըլլալ դուխահոր դէմքեր կային անոնց մէջ, բայց դողդողացող ձեռք մը չկար երբ իրենց ստորագրութիւնն կը դնէին ի պատասխանի եղած գրութեան ներքև։ Այսպէս կըսէին, «Ես հաւատքէն մեզ ոչ ոք կարէ շարժել, ոչ հրեշտակ, ոչ մարդ, ոչ հուր ոչ սուր, ոչ ալ ծովու ալեաց մահը, ոչ ալ ո՛և է չարչարանաց դառնութիւնը։ Մեր բոլոր ստացուածքը քու ձեռքդ է, անոնց մասին որոշէ ինչ որ կը կամիս, միայն թէ մեզ թող մեր հաւատքը... անդրդուելի կերպիւ միացած ենք Աստուծոյ հետ, և ոչինչ ներկային, ապագային կամ ամբողջ յաւիտենականութեան մէջ կարող պիտի ըլլայ մեզ անկէ զատել։»

Երիտասարդնե՛ր, ասոնք էին ձեր նախահայրեր, թող ոչ ոք թեթևօրէն ըսէ թէ «քաջ մարդիկ էին անոնք, բայց անխոհեմ. լոկ կրօնի համար այնպիսի զոհողութիւններ ընել չէր արժեր»։ Դարձեալ կըսեմ, ասոնք էին որ արդի մտօք ըմբռնած էին պատմութեան փիլիսոփայական սկզբունքը, այսինքն թէ միշտ կարժէ ճշմարտութեան պաշտպան կենալ։ Կարդացէք ձեր եկեղեցական ու ազգային պատմութիւններն եւ պիտի տեսնէք թէ այս 5րդ դարու բարեկարգիչները և ուրիշներ, որոնք իրենց հետեւած են՝ Հայ ազգին կեանքը վառ պահած են, եթէ ոչ՝ ի՞նչ արժէք պիտի ունենային այն ծէսերն, պատկերներն և կանոններն, որք Արևմտեան եկեղեցին Հայկական եկեղեցւոյն մէջ մացուած են. ի՞նչ արժէք պիտի ունենային խաչերն, արծաթազարդ կազմուածքներն, եթէ ճշմարտութեան և կրօնի համար առիւծներ եւ պատահարար մեռնողներ չըլլային։

Արդ՝ դառնանք ներկայ դարու բռնակալութեան, կը գտնենք թէ Հայաստան իր ժողովրդով եւ եկեղեցիով դարերու փոշիներուն ներքեւ թաղուած էր, աղխատութիւն կը տիրէ ամենուրեք, ձեւականութիւն եւ աւելորդապաշտութիւն են գրեթէ միմիակ երեւցած բաներն այն կրօնին, որ մեռա գտաւ եւ հաստատուեցաւ Հայոց կենաց մէջ Գրիգոր Լուսաւորչէ, Սուրբն Սահակէ եւ Մեսրոպէ։

Վանքեր, եկեղեցիներ եւ թանգարաններ կենդանի վկաներ են թէ իրաց վիճակը միշտ այսպէս չէր։ Ծանօթ ռուսներ 1828ին ռուսերն այս կայսութեան մէջ գտան։ Հայաստան իր երկար գիշերային հսկումներէն եւ աշխատութենէն խոնջեցած՝ խոր եւ վտանգաւոր քնոյ մէջ ինկած է. գլուխն աջէւն ձգած, արտասուաց նշաններ դեռ կը տեսնուէին իր այտերուն վրայ, եւ գիրքը, որ իր սրտէն պահպանած էր, իր թուլցած ձեռքերէն այժմ ինկած է։

Ահա՛ լոյսը կը յայտնէ. արշալոյսը կը ծագի։ Արթնցէք իմ հայեր, երբ ձեզ կուեցաւ թէ ճառագայթներն առաջին անգամ Կ. Պոլսոյ մայր եկեղեցւոյ պատուհաններէն ներս ինկան։ Այս 1827ին պատահեցաւ, դեռ սեւ է միջոցը այդ կայծեր այցելած չէր, մեծ ժողով մը գումարեցաւ եկեղեցւոյ մէջ եւ Նամակ մը կարդացուեցաւ։ Նամակը թարգմանութիւնն էր գրութեան մը, որ Տր. Բրինկ անուամբ մէկը ուղղած էր մի քանի եկեղեցեաց, զորս ինքն հիմնած էր մի քանի տարի առաջ Փոքր Ասիոյ մէջ. Նամակը կը յորդորէր և կըսաիկէր որ ճշմարիտ եւ գործնական քրիստոնէական կենցաղ մը ունենան, քրիստոնէական պարզ դաստիարակութեամբ ապրին։ Ժողովուրդը մեկէն յուզուեցաւ, բարեկարգութեան շարժում մը սկսաւ և բարձրագոյն դասուց մը շարժման կեդրոնավայրը եղաւ. գիրքին ուսեալ և բարեպաշտ գլուխը —Փէշտիմալճեան— ինքնաբերաբար այս շարժման առաջնորդը ճանչցուեցաւ։ Կանոն գրքին որ ամենամէկ նոր կերպական այս գրոցի ընթացաւորտ ըլլայ եւ լուսաւորչականութիւնը բարենորգէ Հարազատ աւետարանով։ Ափսո՛ս, որ շարժումը մեծ յաջողութիւն չգտաւ. ժամանակ չունինք հետազօտելու դէպքերն իրենց մանրամասնութեամբ, բայց գիտենք թէ այս բաներն էր որ իր աչքերն բացաւ Հայաստան դէպ այն լոյսը, որ անցեալ ժամանակներու մէջ ալ սրբութեամբ ողջունած էր։ Անցնինք այն ժամանակներու վրայէն երբ ազէտ և անձնաւէր մարդիկ հալածիչներ եղան, և ջանացին մարել Աւետարանի վերարծարծած լոյսը։

Որչա՛փ հետաքրքրելի է այն տեսարանը երբ յոյր Հայաստանի սարերը համբուրելով՝ յամրաքայլ անոր ձորերուն եւ դաշտերուն վրայ իր ոսկեփայլ զգեստներն կը սփռէ։ Տգիտութեան մշուշը տակաւ առ տակաւ կը փարատի, դպրոցներ կը վերադառնան, մոռցուած թանգարաններ լոյսին առջեւ կը բերուին, պատմութիւնը մշակել կը վերսկսուի, գիտութեան կատարած հրաշքներ կը պատմուին, աշխարհագրութեան ուշադրութիւն կը գրաւի, մաթեմաթիքական գիտութիւնը գործնական կենաց կը ծառայեցուի, մինչև անգամ փիլիսոփայութիւնն ալ հրապուրելի բան մը կըլլայ։ Պօլսեցիներ կըսկսին իրենց պատեր բարձրացնել, և շուրս կողմերէն հրաւիրել [illegible] աշակերտներ, մինչև իսկ Կեդրոնական Աստուածաբանական դպրոցի մը պէտքն զգալի կըլլայ։ Նոր հրաշալիք մ՚ալ կատարուած է՝ բարեկարգութեան ժամանակաշրջանին մէջ գեղեցիկ սեռն ալ կը վայելէ իրեն յատկացեալ կրթական առանձնաշնորհութիւններ և Հայաստանը ինչպէս իր երիտասարդաց՝ նոյնպէս իր աղջկանց վրայ կը պարծի։ Անգործածութեամբ ժանգոտած գրիչներ ձեռք կառնուին. գրքեր, հին և նոր, կը թռչին ամբողջ երկրին վրայ իբր սպիտակաթեւ լրաբեր աղաւնիներ։ Սահակայ եւ Մեսրոպայ պատուական թարգմանութիւնն Ս. Գրոց այլ եւս նախանձախնդիր կղերականութեան մը փակուած պահուած գանձ մը չէ, գանձ մ՚է զոր բերուած եւ ամենուն ձրիաբար կը մատակարարուի։ Մամուլը իսկ ինքզինք այժմ զգալի կընէ ժողովրդեան ամեն դասակարգերուն մէջ։ Երկար լռած շրթունքներն կը բացուին, ամպիոններ, հին եւ նորահաստատ կանգնածոյներ այն խորհուրդներ, որք առաջին անգամ արտասանուեցան Գալիլիոյ ծովուն շուրջը։ Սրտեր բանկած են եւ ջերմացած նոր կրակով. մարդիկ փոխուած են հրաշալի կերպով, ընտանեկան կեանքը օրէ օր կը մաքրուի եւ կը գեղեցկանայ։ Սէրը սկըսած է թագաւորել. եւ մայրը առն թագուհին կը համարուի։

Հ. ԱԼԼԷՆ

(Մնացեալը յաջորդ թուով)։

ՍԱՀԱՊՈՅԺ

ՍԻՄԷՕՆ ԳՈՒԼԱՄԻՐԵԱՆՑ

Ազգային լրագիրները կը հաղորդեն Արաքսի միակ գեղարուեստական հանդէսի խմբագիր — հրատարակիչ Պ. Ս. Գուլամիրեանցի յանկարծ մահը։

Սիմէօն Գուլամիրեանց տասն տարիներէ ի վեր մոլեռանդաբար նուիրած իր սիրած ու փայփայած գործին Հայ հրատարակութեան առաջ կը դնէր Արաքսի նման համակրելի ու պատուական հանդէս մը, ճոխ գեղարուեստական նկարներով, և ինչպէս քանիցս ազգային լրագիրները գրեցին Արաքս բնաւ վար չէր մնար ոև է Եւրոպական գեղարուեստա-

կան հրատարակութիւնը։

Բայց հանգուցեալը իր գործը յառաջ տարաւ անվերջ զոհողութիւններու շարքով մը՝ պարտք, պարտք, պարտք, ահա թէ ի՛նչ կը տանի Պուլամիրեան իր հետ գերեզմանը, իբր վարձք ու պսակ իր յարատեւ ու տաժան աշխատութեան։

Ամէնքն ալ կը ճանչէին Արաքսին, կը գնահատէին անոր արժանիքը, բայց անոր խմբագիրը հասարակութեան ուշադրութենէն վրիպած էր։ Արաքսի հրատարակութեան ուշանալուն հասարակութիւնը անխնայ նախատինքները կը թափէր անոր հրատարակչի գլխուն, բայց անտարբեր էր անոր վիճակին, անտարբեր անոր անօթութեան։

Պուլամիրեան հաւատարիմ էր իր գործին և անոր ալ զոհ գնաց։ Վերջին տարիներու իր մտահոգ ու մշտատեւ վիճակը մաշեցուցած էին զինք ու իր առողջական կազմուածքը քայքայուած։ «Արաքսի» հրատարակութեան ամեն անգամ երկար գիշերներ գլխացաւի հիւանդութեան մատնած էին իրեն, որուն զոհ գնաց իր 43 տարեկան հասակին և հոկտ. 27ին հոգին յանձնեց Երեւանի մէջ, Հրազդանի ափին, որ կերթայ իր ջուրերը խառնելու անոր պաշտած Մայր Արաքսին հետ...։

Պուլամիրեանի մահը «Արաքս»ին մահն է, բայց գոնէ Արաքսը՝ որպէս անջնջելի յիշատակարան մը՝ կանգուն պիտի մնայ Պուլամիրեանին գերեզմանին վրայ...։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐԸ

Սալմաստէն կը գրեն «Արմէնիա»ի.

«Յուլիս 20ի (Հ. Տ.) գիշեր Հաֆթվանցիների վիճակը նկարագրել անկարելի է։ Գիշերից 2—3 ժամ է անցել, խաւարին լռութեամբ համակել է ամբողջ գիւղը. յանկարծ հրացանների պայթում, գոռում գոչում վրդովեցնում են խաղաղ մեռելային հանգստութիւնը, հրաձգութիւնը շարունակւում է, ամենուրեք լալու ձայներ, մանուկների գրգռանք, կանանց ողբալի օգնութեան կանչող ձայներ քարէ սրտերն անգամ շարժում են։ Շատեր կարծում են թէ գիւղը պաշարուել է սարբազներից, բայց սխալւեցին. որչափ մեծ եղաւ բոլորի զարմանք և զայրոյթ երբ իմացանք որ հրացանաձիգներ մեզ ամենից ծանօթ ենիչարիներն (Դաշնակցութեան զինւոր հովանաւորեալներ) են. և ահա պարզ է դառնում որ մեր կարմիր զինւորներ եկել պաշարել են մի վանքի երիտասարդ ընկերոջ տուն, և ուզում են սպանել զրան, որովհետև յիշեալ երիտասարդ համարձակուել էր այդ ենիչարիների մի քանի արկածութիւնների հրապարակի վրայ խօսել (այս կը յիշեցնէ Տ. Օտեանի վրայ կատարուած սպանութեան փորձը)։ Այդ գիշեր ենիչարիները գողութեան զոհ գնաց վանքի 25 տարեկան երիտասարդ Պօղոս Մելիքեանը։ Սրանից յետոյ հրացանաձգութեամբ Հաֆթվանի փողոցներն սկսեցին ման գալ. մատն մի տուն, կնոջ ծեծեցին եւ պահանջեցին որ ցոյց տայ իրանց փախչի թագստեան տեղը. ցրեցին ամբողջ գաւառին ցրեցին տարբերն։ Առաւօտեան սարսափահար Փարսչիներ լցւում են գիւղը եւ գիւղացիներին բռնում. անճար գիւղացիներ 100 թուման տալով հաշտւում։ Ահա ձեզ, յարգելի ընթերցողներ, Սալմաստի Դաշնակցականների յեղափոխութիւն, յեղափոխութիւն՝ որ եղանի է կր անաշկե մէջ։»

ՓԼՈՐԴԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆ

Իզմիրածնի մէջ կատարուեր է Գէորգեան ճեմարանի 25 ամեակը, փառաւոր հանդէսներ են տեղի ունեցեր. Ամէն կողմերէ նորին անձեր Իջմիածին են շտապեր իրենց յարգանքը մատուցանելու Գէորգ Դ. կաթողիկոսի յիշատակին։ Իջմիածնի տպարանէն լոյս պիտի տեսնէ ճեմարանի 25 ամեայ պատմութիւնը։ Գէորգեան ճեմարանը ցարդ ունեցած է 149 շրջանաւարտ, որոնցմէ 17 վարդապետ են, 8 քահանայ, իսկ միւսները այլ և այլ պաշտօններ ունին։

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Հոկտ. 29ին Զմիւռնիոյ Հաւատարմեան վարժարանի ընդարձակ սրահին մէջ կատարուած է ծերունազարդ բազմավաստակ գրագէտ Մ. Մամուրեանի յիսնամեայ յոբելեանի հանդէսը, Զմիւռնիոյ առաջնորդ Գեր. Մելքիսեդեկ Եպ. Մուրատեանի նախագահութեամբ։ Տաճկահայաստանի զանազան կողմերէն եւ ուրիշ հայաբնակ վայրերէ շնորհաւորական հեռագիրներ ուղղուած են յոբելեարին։ Տ. Մ. Մամուրեան, ազդու եւ իմաստալի բանախօսութիւն մը ըրեր է, զոր ամբողջութեամբ հրատարակած է «Արեւելք»։ Ճառախօսներէն Պ. Գ. Փափազեան, իր ճառ տուած միջոցին, Կարգադրիչ Յանձնաժողովի միջոցաւ հաւաքուած 270 օսմ. ոսկի չէք մը յանձնեց Օսմ. պանքային վրայ։

Ասկէ զատ՝ այլեւ այլ կողմերէ ղրկուած եւ դեռ չյանձնուած 1200 Ֆր. ի գումար մըն ալ կայ։

Նուէրներ ղրկուած են՝ Ա. Մանչեսթրի հայ տիկիններէն՝ թիկնաթոռ մը։ Բ. Բրայիլայի Ազգ. Տնտեսական Միութեան Գրադարանէն՝ 1 արծաթ կաղամար և 1 ոսկի գրիչ։ Գ. Ռուսճուքի հայերի կողմէն Տ. Կ. Բհ. Պօյաճեան՝ 1 ադամանդեայ մատանի։ Դ. Մակրոգիւղէն (Բերմանիա) Տ. Գրիգորիս Արք. Եպ. Յովհաննէսեանի միջոցաւ 1 արծաթեայ սափոր։ Ե. Ֆիլիպէէն գեղարուեստական իրեղէն մը, որ դեռ չէ հասած։ Զ. Մանչեսթըրէն՝ զանազան գիրքեր, որոնք դեռ հասած չէին եւ ղրկողն ալ իր անունը ծածկած է եղեր։

ՋՈՒԽ ԿԷՏՈՒԿԻ ԿՈՒԻԿԸ
(Թարգմանութիւն)

«Կարմիր արիւն, կանաչ արև
Զ.Հեցի քեզ, Թաս բարև.
Փայլի՛ հոյ դրօշ բերդից վերև,
Ինձ չա՛ռ թէ տաս դափնի տերև.
Ողջո՛յն, քաջե՛ր Ագրիպպաեան,
Ուրախ լուրեր տարէք ի Վան։

Փակից շրթներն, աչերն ալ հետ,
Ընկերին մօտ փռուաւ՝ չունչ եա.
Դէմքն էր պայծառ, ճակատն էր ջինջ՝
Մինչ չի կարծես թէ կայր ինչինչ.
Ննջէ հեղիկ Ագրիպպաեան,
Ուրախ լուրեր տարէք ի Վան։

Ով հին քաջաց նոր պայազատ,
Մեռա՛ր որ մենք ապրինք ազատ.
Հայոց սրտեր հանեցի թունդ,
Ջենք մոռնար քու վեհ անունդ։
Անմահացաւ Ագրիպպաեան,
Ուրախ լուրեր տարէք ի Վան։

Թուրքեր կոչեն քեզ չար հերոս,
Մենք քեզ ճանչնանք ազնիւ հերոս.
Անոնք կոչեն թաղ ապստամբ,
Մենք կանուանենք քաջ նահատակ։
Անմահացաւ Ագրիպպաեան,
Ուրախ լուրեր տարէք ի Վան։

Վարդակարմիր արեանդ հեղում
Պլպլորէ քէն և յաւու,
Եւ հասցնէ Հայոց երկիր
Նոր հոյակապանք վրէժխնդիր։
Անմահացաւ Ագրիպպաեան,
Ուրախ լուրեր տարէք ի Վան։

1889, Կ. Պոլիս

ՊԵՐՃ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱՄԱԿ ՈՒՍՏՐԷՆ

Նոյեմ. 20.

Ուստրի հայութիւնը կ'ուխէ իր երբեմնի նախանձելի կեանքը վերընձիւղել, որոյ ծաղկաւէտ ու պտղալից ապագան մօտ կերեւնայ։

Այս անցեալ կիրակի օր Արժ. Ղեւոնդ վարդապետ իր անդրանիկ պատարագը մատոյց և քարոզ խօսեցաւ. քարոզին ընդունարանը նորընծային հոգեկան տրամադրութեան հայելին պատկերն էր, եւ քարոզը անոր ի վաղուց անտի ունեցած հոգեկան խոկումներուն ու ձգտումներուն անդրադարձը մը.

«Առաջ գացէք, Իսրայէլի տանը կորսուած ոչխարներուն» բնաբանէն նա յաջողապէս ցուցուց հայրենասիրութեան այն խանդը որ ազգերու վերածնութեան և զարգացման ոգին ու մղումն եղած է։ Նա ըսաւ՝ Մարդկային բառարանին մէջ ամենէն քաղցր բառը «իմն» է. իմ մայրը», իմ եղբայրս, իմ ազգս, իմ հայրենիքս զիս իր օգնութեանը կը կանչէ, վիրաւոր է նա, մերկ է, ինկած է, անոր աչքերէն արցունք կը թափի, սրտէն արիւն կը կաթի. բայց իմս է այն և իմ ձեռնտուութիւնս կ'ուզէ. և ինչ կայ աւելի անուշ քան այս պարտականութիւն։

Եկեղեցին հոծ բազմութիւն մը կար և զգայնիկ ու ճարտար քարոզը ամենքն ալ կենսաւէտ զգացումով համակեց։

Երեկոյին տեղի ունեցաւ լսարանի ժողովը եկեղեցւոյ ժողովարանին մէջ։ Իրարու ետեւէ բեմ բարձրացան Տեարք Ս. Մ. Յովսէփեան, Գ. Պ. Ջիթճեան, Վ. Շահէնի, Ս. Սարգէն, Բարունակ Սարկաւագ և Նորընծայ Հայրը։

Առաջինը ըսաւ «Յեղափոխութեան սահմանը ընդարձակենք, մասնակի գործունէութիւններով, մասնակի շարժումներով, մասնակի մարտիկներով հայրենիքներ փրկուած չեն և չեն ալ փրկուիր, հարկ է ազգային փրկութեան ձեռնարկութիւնը ազգային ուժերով կատարուի»։

Երկրորդը պատկերացուց կեանքի այն իրականութիւնը թէ՝ ինկածին, վիրաւորեալին, հիւանդին քով երջանկութիւնը կը զայրայէ, երբ ապահով է նա, երբ վտանգ չկայ, երբ վախերն անհետացեր են. այսպէս ալ մենք ուրախութեամբ կինանք նայիլ մեր հայրենիքի ցաւերուն, վէրքերուն աւերներուն. որբերուն, այրիներուն, երբ ազգը ապահով է։ Ազգին ապահովութեան կամ անապահովութեան նշանը սակայն չնչերակը այդ ազգը կազմող անհատներն են. ինչպէս կը գտնես դու զքեզ, քու բարոյական սրբութիւնդ, քու անձնուիրութիւնդ, քու կամք ու կորովդ՝ դու քեզմով կինաս գուշակել ազգիդ վիճակը։

Երրորդը պատմական փաստերու վրայ հիմնուած՝ ցուցուց թէ կրօնը և կղերականը իրենց կենսական դերը կատարած են ու կը կատարեն մեր ազգային գոյութեան շրջաններուն մէջ. շատ գեղեցիկ կերպով ապացուցեց թէ՝ եկեղեցականը ու եկեղեցին բարեկարգե՛լ է ոչ թէ կործանել մեր իմաստուն պարտականութիւնը։

Չորրորդը՝ նոյնպէս պատմական խորին ուսումնասիրութեամբ իր նախորդին բացատրութիւնները հաստատեց։

Յարգելի սարկաւագը ներկայից գիտակից կրօնասիրութեանը ու նուիրուող հայրենասիրութեանը ուղերձ ըրաւ զուարթ և կենդանի ոճով մը։

Արժ. Ղեւոնդ վարդապետ ողջակիզի սեղանին վրայ կեցած զոհի մը պէս ինքզինք ը ժողովրդեան բարեկամութեանը նուիրեց, ըսելով միանգամայն թէ ինք առանց նոյն այդ ժողովրդի գործակցութեանը՝ իր բոլոր ճիգերուն մէջ ամուլ պիտի մնայ։

Ժողովը ամբողջութեամբ յաջողութիւն մի էր և խրատական։

ՀԱՍԱՐԱԿ ՄԱՀԿԱՆԱՑՈՒ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Հարաւ. Ափրիկէի պատերազմին վերայով չարքթուա ճշգրիտ լուրեր կը պակսին, մէկը միւսին ետեւէն զիրար հակասող տարաձայնութիւններ կուգան։ Երկու կողմն ալ զիրար թակարդի մէջ ձգելու, իրարու անակնկալներ պատրաստելու մէջ են։ Ամէն ժամու կրնայ խոշոր ծանրակշիռ դէպքերու լուրը գալ։

Զօր. Պուլլէր բանակէն զօրաբաժիններ կը քալեն դէպի Լէյտի Սմիթ և Քէյմպըլլ օգնութեան համար՝ կըսուի թէ Պօէրներու Ընդհ. հրամանատար զօր. Ճուպէրթ՝ այդ օժանդակութեան դացող զօրաբաժիններուն դէմ զօրքեր կը ղրկէ զանոնք պարտութեան մատնելու. որք եթէ չյաջողին ետ պիտի դառնան պաշարողներուն միանալու։

Անգամմը հերքուեցաւ այժմ վերստին կը հաւաստուի թէ Ռուսիա գրաւած է Հէրաթը։

Գերմանիոյ կայսրը. կայսրուհին և իրենց զաւակները արդէն Անգլիա են։

ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԵՏ ԿՌԻՒ

«Ֆրանք Ֆըրթըր Զայթունկ» կ'ըսէ թէ՝ բաս գերմանացի յայտնի ուղեւոր Տօք. Պէլքի հաղորդած տեղեկութեան, Էրզրումի նահանգին մէջ, Հայաստան, կռիւ տեղի ունեցեր է հայերու և քիւրտերուն միջև, ուր 50 անձեր սպանուած են։

ՊԱՐՍԻՑ ԾՈՑԻ ԽՆԴԻՐ

«Տէյլի Նիւզ»ին Պօմպէյի թղթակիցը լուր կը հաղորդէ թէ ռուսական մարտանաւ մը Սանէնէն անցնելով կը յառաջանայ դէպի Պարսից ծոցը, որուն կը հետապնդի Բրիտանական յածանաւ մը յատուկ պատուէրով։

Պերլինէն «Թակ Պլաթ» կը հաւաստէ թէ՝ Ֆրանսա ձեռքի տակէ գործելով մօտ ատեններ Սիւրիան գրաւելու կը հետապնդի եղեր. սակայն Զարին և Վիլհէլմ կայսեր տեսակցութիւնը պարապ հաներ է այդ խորհուրդը։

ԾՈՎԱԿԱԼ ՏՈՒԻ

Մինչև երէկ ծովակալ Տուի ամբողջ Մ. Նահանգաց այտերն էր, պաշտելին էր, ամբողջ ժողովուրդը ամէն դասակարգէ՝ մէկ մարդու մը պէս, անպատում խանդավառութեամբ, կը փառաբանէր այդ կենդանի դիւցազունը, հրաշակերտ յաղթական կամարներով, զինուորական ու ժողովրդական փառահեղ ցոյցերով կողջունէին զինքը երկրին ամէն կողմը, իսկ այսօր կայլանեն զանի, կը սուլեն իր անունը, անարգանաց թռուցիկ ալաքներ կը տեղան անոր վրան և այնքա՛ն անողոք կերպով՝ որ Մանիլայի անվեհերը, կողկողացեր և արտասուեր է, միթէ այնքա՛ն վշտացեր է, որ ըսեր է «Եթէ հայրենեացս սիրոյն ըրած չլլայի՝ ինչ որ ըրած եմ, պիտի ըսէի, Երանի՛ թէ ոչ Մանիլա գացած՝ ո՛չ ալ հոն գործ մը տեսած ըլլայի»։

Երեկուան «Ովսաննա»ին այս օրուան «Ի խաչ հան»ը ինչէն յառաջ կուգայ։

Կարելի է մեր ընթերցողաց ամէնուն ծանօթ է, թէ ժողովրդական հանգանակութեամբ Ուաշինկթընի մէջ փառաւոր տուն մը գնուեցաւ և ծովակալին ընծայ տրուեցաւ, և թէ ծովակալը ամուսնացաւ խիստ գեղանի և հարուստ այրինոջ մը։ Դիւրաւ մեծ հերոսը իրեն նուիրուած այդ բնակարանը իւր տիկնոջ ձօնեց, և ահա այս բանը պատճառ եղաւ հասարակութիւնը այդ ասպետին իրեն դէմ գրգռելու։

Ծովակալը տեսնելով այդ խիստ ցաւալի հետեւանքը և տեսնելով որ ինչպէս ինքը վրդովեալ սրտով կըսէ, մէկը չըգտնուեցաւ որ զինքը պաշտպանէ, հրապարակաւ հետեւեալ բացատրութիւնը տուաւ։

Կըսէ, «Ես տեսնելով թէ իմ տիկինս ինչ խանդակաթ սէր կը տածէ առ միամօր որդին իմ, տեսնելով որ իր աչազին հարստութեան ժառանգորդ պիտի ըլլայ իմ որդիս. տեսնելով որ իմ տունս իրեն ձօնելէս ետքը ինքը արդէն զայն պիտի նուիրէ իմ որդւոյս, իր սրտին անուշ գալու համար՝ նուէրի այդ ձեւակերպութիւնը ըրի, ինչ որ որև է ազնուական մարդ պիտի ընէր։ Եթէ գիտնայի թէ ժողովուրդին կողմէն ինծի եղած այդ նուէրին վրայ ես իմ ազատ իրաւասութիւնը չունէի, զայն երբեք չպիտի ընդունէի, և եթէ ճար ըլլայ, հիմա ուրախ պիտի ըլլամ զանի ետ տալու։

Տիկին Տուի արդէն տունը նուիրած է Ծովակալի որդւոյն։

Հիմա յայտնի կերեւի թէ մեծ ծովակալի ներքին թշնամիները, որոնք անոր դէմ հրապարակ գալու համարձակութիւնը չունէին, այդ նուէրի դէպքը պատրուակ ընելով ուզեր են անոր անունը կոտրել և ժողովուրդին մէջէն անոր դէմ հակակրութիւն արթնցնել։

Ահա թէ վատ մարդիկ ինչպիսի ոչինչ պատճառանքներ գտնելով՝ ձեռքի տակէ ժողովուրդը կը գրգռեն իր մեծ մարդերուն դէմ, կը վնասեն ժողովուր-

դին, կանխրաւեն անձնուէրը և զոհ որ վրէժ լուծեցին։

Նկատելի է նաեւ թէ ինքը ժողովուրդն ալ ինչպէս փուշի վրայ է ոչինչ պատճառով մը իր սիրած և իրեն նուիրուած գործիչին դէմ ելլելու եւ զայն ոտքին տակ առնելու։

Ե՛րբ Գիտակցութիւնը արեւի պէս պիտի լուսաւորէ ժողովուրդը, որ նա առաջնորդուի իր ներքին գիտակցութենէն և ոչ թէ արտաքին գրգռումներով որոնք կուգան ցած ու թունալից հոգիներէ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԶԱՏ ԼՍԱՐԱՆ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ

Հայկական Ազատ Լսարանի ժողովը տեղի կունենայ յառաջիկայ կիւրակէ (26 Նոյեմբ․) Elks Hall ժողովասրահին մէջ ի թիւ 19 W. 27րդ փողոց Պրօտուէյի անկիւնը։ Ժողովը կը բացուի ճիշդ ժամը 8ին և կը փակուի 10ին։ Լսարանի մէջ պիտի խօսի՝ Պ. Գ. Ջիթճեան։

ԼՍԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ

Ըստ որում Հոգաբարձութեանս պաշտօնավարութեան շրջանը կը լրանայ Դեկտեմբեր 31 Կիրակի օր, որոշուած է Անդամական Ընդհանուր Ժողով գումարել Դեկտ. 2 Շաբաթ երեկոյ՝ Ցանձնախմբի ընտրութիւն կատարելու համար, որոյ պաշտօնը պիտի ըլլայ Հոգաբարձութեան հաշիւները քննել և պատրաստել ընտրելեաց եռապատիկ ցանկ մը, որուն համեմատ Դեկտ. 29, Շաբաթ երեկոյեան գումարելի Անդամական Ընդհ. Ժողովոյ մէջ պիտի կատարուի Նոր Հոգաբարձութեան ընտրութիւնը։

Նոյն ժողովին մէջ ի նկատի պիտի առնուին նաեւ հետեւեալ խնդիրները՝

Ա. Գերեզմանատան խնդիր։

Բ. Կրօնական պաշտամանց ժամանակը փոխելու խնդիր։

Գ. Դպրաց դասու կազմակերպութեան խնդիր։

Սոյն ընտրութեան մէջ միայն անոնք քուէ և ձայն պիտի ունենան, որոնք իրենց տարեկան տուրքը կը վճարեն կանխաւ։

Ուստի այն ամեն անդամք, որ մինչեւ ցարդ իրենց տարեկան տուրքը չեն վճարած, հաճին շուտով վճարել,

ԱԶԳ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ.

21 Նոյեմբեր, 99. Նիւ Եորք։

Կիրակի Ս. Ռնկեբերան Եկեղեցւոյ մէջ Խադ վարդապետ պիտի քարոզէ նիւթ ունենալով «Մի Սպանաներ»։

ԻՐԱՒՈՒՆՔ

Լրագիր Ազգային և Քաղաքական կը հրատարակուի ամեն չորեքշաբթի և շաբաթ օրերը։ Տարեկան բաժանորդագինն է Ամերիկայի համար 2½ տոլար։

Հասցէ՝ Re'dacion du Journal «IRAVOUNK», VARNA (Bulgarie)

ԿԻՐԿԱՆՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բնաւ Հայերէն կարդալ գրել չգիտցողներուն մայրենի լեզուն ուսուցանելու, և քիչ մը գիտցողներուն գիտցածներն աւելի մշակելու ու զարգացնելու դիւրութիւն մը տալու համար Կիրակնօրեայ Վարժարան մը բացուած է։

Պիտի աւանդուի Հայոց լեզու. Ուղղագրութեան, Նամակագրութեան և Թուաբանութեան դասերը։

Կանոնաւոր ուսուցչական խումբ մը պիտի ըլլայ, դասերը պիտի աւանդեն, Պ. Սուրէն Սուրէնեան, Պ. Ղ. Փօյաճեան և Պ. Վ. Շահէնի։ Հարկ չկայ յայտարարել թէ ուսումը ձրի է։

Առ այժմ դասերը կանոնաւոր կերպով պիտի շարունակուին Թանգարանի մէջ, Կիւրակէ օրեր ժամը 4—5, կէս օրէ վերջ։

Աշակերտել փափաքողները նամակաւ կամ անձամբ դիմելու են առ Պ. Վ. Շահէնի։

Կիրակնօրեայ Վարժարանի ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲ

ԱՌ ՁԵՌՆ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Անգլիերէն և Հայերէն

Աշխատասիրեց ՊԵՏՐՈՍ Ռ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Հրատարակութիւն Էլիաս Խալաֆ և Ընկ. Նիւ Եորք

Կը պարունակէ շուրջ 25,000 բառեր, ընտիր Ամերիկեան արտասանութեամբ և խիստ դիւրահասկանալի բացատրութիւններով։

Գինն է $2.50

Դիմել առ Պ. Ռ. Թորոսեան
564 Clinton Ave.
West Hobeken, N. J.

Կը ծախուի նաև խմբագրութեանս քով։

ԱԶԴ

Քաղաքիս Հայկազեան Կաճառն որոշած է շքեղ հանդէս մը տալ Դեկտ. 23 Շաբաթ երեկոյ, ուր բացի այլ եւայլ ներկայացումներէ ու զինուորական ցոյցերէ, Սպանո-Ամերիկեան պատերազմի ներկայացումներ ալ պիտի տրուին։

Ի Դիմաց Հայկազեան Կաճառի
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԴ

Ջայնական երաժշտութիւնը մեր մէջ ալ զարգացնելու փափաքանօք, հրաւէր կը կարդամ մեր երկսեռ ազգայնոց ամենանոց, որք ձայն ունին և տրամադրութիւն, որ բարեհաճին իրենց անունն ու հասցէն հաղորդել ստորագրելոյս։

Երբ ստանամ 25ի չափ անուններ, պիտի հրաւիրեմ զիրենք ի նիստ, և ընդհանուր որոշմամբ և կարող վարպետի մը առաջնորդութեամբ, պիտի սկսինք կանոնաւոր դասերու։

Հայկական վարժ երգեցիկ խումբ մը ունենալու օգուտներուն, երգեցողութեան ազգի ազգի առաւելութեանց եւ քաղաքակրթութեան մէջ բռնած դիրքին նկատմամբ աւելորդ կը համարիմ խօսիլ՝ Շիլլէրի սա խօսքերը կը բաւեն.

"ՉԱՐ ՄԱՐԴԻԿ ԵՐԳ ՉՈՒՆԻՆ"
ՏՕՔԹ. ՅՈՎՀ. ԱՐՇԱԿՈՒՆԻ
733 Lexington Ave. N. Y,

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

(Մեր կեանքէն)

Գրեց Վ. ՇԱՀԷՆԻ

Գին 15 սէնթ։

Կը պարունակէ չորս վէպիկներ Հայաստանի նորագոյն իրական կեանքէն առնուած։

Կը վաճառուի Նիւ Եորքի մէջ «Ձայն Հայրենեաց»ի Խմբագրատան և Հայկական Ընթերցարան՝ Թանգարանապետ՝ Պ. Ղ. Փօյաճեանի մօտ։

Սակաւաթիւ օրինակներ մնացած են։

ՄԱՍԻՍ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՊՈՍՏՕՆ

Նեպուէս Մ. Թովմասեան և Մերկեր Մ. Թուխմանեան կը ծանուցանեմք թէ մեր 20½ Hudson փողոցի նպարեղենի խանութը փոխադրած ենք ի թիւ 38. այն փողոցի մէջ միանալով Յովհաննէս Քարբուզեանի հետ. այժմ շատ աւելի դիւրութիւններ ունինք ուղղակի Տաճկաստանէն ապրանքներ բերելու։ Կը վաճառենք նաեւ մեծաքանակ (Հոլսել) մեր քով։

Մեր քով կը վաճառուին Ուսթրի պատուական պղլուրը, ծեծած և կորկոտ, տապ գաճկաստան՝ աղցուած, պամեա, սիսեռ, այլ Եւրոպա. խայսերի պասրմայ տաճկաստանի մաքուր ձէթ, այր դնելու թարմ պանիր, տամաթէս սալչա խաշար պանիր, ուրիշ շատ մը տեսակներ։ Ունինք հիւանդանոցի սիկարի թութ, Կ. Պոլսոյ լօխում լեպլեպի տեսակներով։

Ծննդի առթիւ բարեկամներու ալիք յարմար նուէրներ, ուրիշ տեղ չէք կըրնար գտնել, մեռաքսեղէնք, կիւլեալը և փարուճներ խահուէի սէյրմէն և այլն։

Փորձեցէք և գոհ կ'մնաք գրել ընկերութեան հասցէին։

Massis Grocery Co.
38 Hudson St., Boston Mass.

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Նպարավաճառի խանութ մը, նաեւ նոյն խանութի եւ նոյն շէնքին մէջ Հայկական ճաշարան մը, հացի փուռ մը, ձի մը և կառքը առիպուած ենք ծախել՝ անհրաժեշտ երկիր երթալու պէտք զգալնուս համար։ Չափաւոր գնով պիտի ծախենք. փափաքողք կրնան նամակաւ կամ անձամբ դիմել հետեւեալ հասցէին։

Ա. Պէտռեան,
37 Center St., Cor. Middlesex.

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌ

Ս. Տամպուրաճեան

509 2րդ Ավնիւ. 28 և 29րդ փողոցի մէջ Նիւ Եորք

Տեղական և արեւելեան բազմատեսակ նպարեղէններ

Լաւագոյն տեսակ ընդեղէններ և մըրգեղէններ։

Եղանակին համաձայն թարմ բանջարեղէններ և պտուղներ։

Առօրեայ թարմ միս։

Սիրելի հայրենակից, տիարք և տիկնայք

Ձեր առանին ուտելեաց հայկական ճաշակը խնամով ուշադրութեան առարկայ ըրած և զայն գոհացնելու նպատակով՝ մեր հայրենի երկրէն ուղղակի բերել տուած ենք ամեն կարգի և լաւագոյն տեսակի նպարեղէններ։

Դուք ալ անշուշտ պիտի ուզէք գնահատել մեր այս ծառայութիւնը եւ փոխադարձաբար գոհացնէք ձեր հայկական ճաշակելիքը։

Ահա ձեր հայկական ճաշակին ուղիղ կըլլեն մեր՝ Հայկական պանիրը փունտը 15 c., մեծաքանակ գնողաց համար 13½ սէնթ. Ուստրի պատուական պըլղուրը և ծեծածը փունտը 3 սէնթ, մեծաքանակ գնողաց համար 2½ սէնթի. ձիթապտուղ (զէյթուն) փունտը 10 c. շատ գնողներուն համար 9 սէնթի. կանանչ զէյթուն, սրթաուրա (ծափրան), հայկական սապօն, ընտիր կորկոտ, Ամասիայի պամեայ՝ մեծաքանակ գնողաց համար փունտը 28 սէնթի, հայկական զէյթունի իւղ, Այնթապ հալվասի (ընտիր տեսակը), լոխում (ամեն տեսակով), Փըսթըխ, լէպլէպու (տեսակներովը), տապ (աղցուած կամ առանց աղցուելու), սումախ, սիսառ, Պոլսոյ խաշար պանիր, քիմիօն, անասոն, խունկ, շահրիէ (փաունտը 5 c.), մաքարոնի փաունտը 6 սէնթ, մեծ քէնսայտ, մեծաքանակ գնողաց համար հատը 25 c., մէկ փաունտնոցը 7 սէնթ, քէն տօմաթէս հատը 7 սէնթ, չոր ծիրան, սալոր, չամիչ (տեսակներովը), են. են.։

Նամակով եղած յանձնարարութիւնները փութով և քիչ վարձքով կը կատարենք մեր անդնական կառքերով։

Սովորական բանաձեւը չէ. մենք պարտաւոր ենք մեր ապրանաց համար վճարուած դրամները ետ տալ՝ եթէ անոնք գոհացուցիչ չըլլան։

NEW YORK BULGOOR MANIFACTURInG CO.

226 TO 232 Clinton St. Hoboken n. J.

Ընկերութիւնս կեանք առած նորանոր կարգադրութեանց շնորհիւ պատիւ ունինք ծանուցանել թէ՝ իր տեսակի մէջ առաջին կարգի պղլուր, ծեծած և կորկոտ արտադրելու համար ցորենին ամենամաքուրը, մեքենայից կատարեալը և արտադրող գործաւորաց ամենափորձառուներն ունինք։

Լիայոյս ենք թէ՝ ամեն անոնք որ ունին մեր ջանքեր գնահատելու չափ վստահութիւն առ մեզ, բնաւ չի պիտի զըլանան այէկը զատելու համար միշտ N. Y. Bugloor Co. ի դիմել՝ նկատելով նաև մեր խիստ դիւրամատչելի գինները։ Իւրաքանչիւր փաունտ 2½ սէնթ. մեծաքանակ գընողաց մասնաւոր զեղջ եւ կըլլայ։

Նիւ Ինկլընտի մէջ եղող յաճախորդք կրնան իրենց դրամը ետ ստանալ Տիար Խորբուդլեանէ, երբ ապրանքն գոհացուցիչ չի գտնուի. իսկ միւս նահանգներէն եղողներ կրնան դիմել ուղղակի ընկերութեանս Գանձապետին Տիար Խ. Կ. Ծովկեանին։

ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

Օղիի եւ Մասթիքայի Պատրաստողներ

Արեւելեան օղիի և Մասթիքայի անդրանիկ և միակ գործարանը ունինք Մ. Նահանգաց կառավարութենէն վաւերացեալ։

Միայն պատուական խաղողէ և չամիչէ կը պատրաստենք։ Մի խմէք օտար և անախորժ խմելիքներ, որ չվնասուիք։ Խմեցէք հայրենիքի զուտ օղին և մաստիքան, որ խնամքով կը մատակարարենք։

Եթէ որ և է հայ մը մանաւանդ հայ բժիշկներ կրնան վաւերացնել ամենափոքրիկ խարդախութիւն մը մեր ըմպելեաց մէջ, պատրաստ ենք իրենց փորձեաց համար բոլոր ծախքեր և 500 տոլար ալ գրաւ վճարել։

Ուստրցիներ կրնան ստանալ օղի եւ մասթիքա 111 Summer St. ի ըմպելեաց մեծ վաճառատունէն։

Ուրիշ քաղաքաց հայեր կրնան դիմել կամ գրել ուղղակի մեր գործարանը,

Abraham Bro's
20—22—24 Book St.
Providence R. I

ԱԶԴ ԸՆՏԻՐ ՊՈՒՂՂՈՒՐ

Ուստըրի մէջ երկար տարիներէ ի վեր հաստատած ենք մեր յատուկ պուլղուրի գործարանը։ Սոյն գործին մէջ մեծ փորձառութիւն ունենալով, ամենայաւ ցորենէ կը պատրաստենք ընտիր պուլղուր, որ իր մաքրութեամբ և ուրիշ լաւ յատկութիւններովը՝ տանտիկիններու և ճաշարանապետներու գնահատութեան արժանացած է։ Կը պատրաստենք նաև նոյնպէս ընտիր ծեծած և կորկոտ։

Ուստի ամեն ով որ կուզէ ընտիր և ախորժահամ կերակուրներու պուլղուր և ծեծած ունենալ, թող դիմէ ուղղակի մեզ։ Ապրանքներ փութով կը կատարուին. մանրամասն տեղեկութեանց համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին.

Ուստրը, Պուլղուրի Միացեալ Ընկ.
151 Իւնիրն սթ., Ուսթըր Մասս.

Տաճկական ամեն տեսակ ապրանքներ ալ կը ծախենք։

ՄԱՐԹԻՆ ԳԻՆՕ ՀԱՑ

Վաճառանոց անական ամեն կարգի կահ կարասեաց։

Հայերը տակէ պատշաճագոյն տեղ չեն կրնար գտնել [illegible] մեթրէս, սեղան, ջեռոց, կարպետ և որ ի կարգին։

Հասցէն է՝
MARTIN KEENOW
79 Green St.; Albany N. Y.

ԱԶԴ

42րդ փողոցի Ս. Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ մէջ նախապէս կազմուած Հայկազեան Կաճառը տեղափոխուած և աւելի հաստատ հիմերու վրայ վերակազմուած ըլլալով՝ իւր մարզութիւնները կը շարունակէ ի թիւ 498 3րդ Աւնիւ 33 և 34րդ փողոցի մէջտեղ, վերին յարկ, ամեն Ուրբաթ իրիկուններ ժամը 8էն 10։

ԴԵՐՁԱԿ

ՅԱԿՈԲ ՈՒՋՈՒՆԵԱՆ

159 Իսթ, 27րդ փողոց

Թէ պատուական և թէ աժան հանդերձ կը փնտռէք, անանկ չէ՞. — մենք սուղ կը շինենք — բայց չէ. մեր գործին որքա՛ն աժան ըլլալը ատեն մը գործածուելէն ետքը միայն կրնաք հասկնալ. անոնք որ իրենց դրամը անարժէք ապրանքի տուած ըլլալու վշտումը չեն ուզեր ունենալ և նոյն ատեն լաւ ճաշակ մը ունին, անգամ մը մեզի հանդիպելնուն համար ուրախ պիտի ըլլան։ Մենք զուտ անգլիական ապրանք միայն կը գործածենք։

Ուրիշ տեղերու վրայ հարիւրին քառասուն աժան պատրաստի հանդերձ ալ կը ծախենք. նաև կը նորոգենք, կը մաքրենք, կը ներկենք և կարդուկենք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Քասրիկցի Ցակոբ Կանճօեան, որուն ուր ըլլալը չորս տարիներէ ի վեր յայտնի չէ, և եղբայրը անցեալ ամսուն հայրենիքէն եկած ըլլալով՝ կը խնդրուի անոր հասցէն հաղորդել.

Asadoor Ganjoian
63 Honover St.
Worcester Mass.